

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Lancicii E Societate Iesv Opvscvlorvm Spiritvalivm
Tomvs ...**

Łęczycki, Mikołaj

Antverpiae, 1650

De ratione formandæ concionis Instructio, scripta à Roberto Bellarmino
Societatis Iesu, postea S. R. E. Cardinale. C. XVI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78821](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78821)

consideratus & parvus, ita excitandis ad pietatem animis prolixus, apta, benevolentia affectusque plena commendatur oratio. Restat tertium, quod in munere isto pro dignitate gerendo spectare vos conuenit, quod quidem in vobis ipsis tuendis conseruandisque, postquam dicebamus. Quoniam enim vos non ignorare necesse est, quae professionis sunt vestrae, tamen hoc imprimis meminisse aequum est, vt summa sit inter vos animorum conspiratio, mutua consiliorum omnium sententiarumque Societas: neque suo quisque iudicio prudentiaque, fidat. Et quoniam propediem Claudius Lais, quem Cardinalis Augustinus Procuratorem suum ad hoc Concilium mittit vna etiam vobiscum coniugetur, horam aliquam dicabit de nocturnis, tum cuiusque diei actibus inter vos conferendis; tum quae postmodum videbuntur agenda, priuataque vestras, siue per vocale suffragium, siue quapiam ratione deliberationes habebitis. Deinde quod maiore vos humilitate, & mutua inter vos comitate contineatis; rogabit quisque singulis noctibus alternatim reliquos socios duos, vt ipsum corrigant, & vbi visum fuerit liberat oratione castigent: nec castigantibus causam facti reddet, nisi postulatus & inius. Matutinis temporibus, quemadmodum per diem gerere vos oportet vna deliberabitur, rationemque, vita vestra, quotidie semel atque iterum, a vobis ipsis repositis. Haec S. Pater. Vide Orland. l. 3. n. 30.

501.
l. 2. Reu.
cap. 14.

Quoad modum concionandi & colloquendi cum aliis, Christus Dominus haec praescripsit amicis suis per S. Brigittam: Tribus generibus hominum amici mei succurrere possunt. Primum damnatis, Secundum peccatoribus, scilicet cadentibus in peccata & resurgentibus: Tertium, bonis stantibus. Sed potes quare, quomodo quis potest succurrere damnatis: cum indigni sint gratia, & impossibile est eis redire ad gratiam? Ad quod ego volo respondere tibi per exemplum. Sicut enim, si in profundissimum aliquod praecipitium essent infinita fossae, per quas qui in profundum caderet, necesse esset, vt descenderet: si aliquis autem obstrueret aliquam illarum fossarum, non tam profunde propter obstructionem descenderet, sicut alter, si nulla fossa esset obstructa, sic etiam in damnatis est. Quamuis enim ex iniustitia mea, & malitia eorum indurata, praesentio tempore, & praesentio damnandi sunt, leuius tamen supplicium ferret eis, si per aliquem a malis aliquibus refranarentur, & incitarentur ad aliquod bonum. Ecce quam misericors sum etiam in damnatos, quibus etsi misericordia diceret parcere, iustitia tamen, & eorum malitia contradicit.

Secundum, possunt succurrere cadentibus & resurgentibus, si docent eos quomodo resurgant, praecautos contra casum faciunt, instruunt quomodo proficiant, & cupiditatibus suis resistant.

Tertium, possunt proficere iustis & perfectis. Nunquid & ipsi cadunt: vtrique sed ad maiorem eorum gloriam, & diaboli confusionem. Sicut enim miles in bello leuiter percussus, amplius ex percussione excitatur, & ad bellum fortius exaccitatur, sic electi mei ex temptatione diabolica aduersitatis, amplius excitantur ad spiritualem laborem, & humilitatem, & ed feruentius proficunt ad coronam gloriae acquirendam. Ergo verba mea ab ami-

cis meis non occultentur, quia adiuua gratia mea, amplius ad deuotionem meam possunt excitari.

CAPVT DECIMUMSEXTVM.

De ratione formandae Concionis. Instructio scripta a Roberto, Bellarmino Societatis Iesu, postea S. R. E. Cardinale.

Primum, Finis Christiani Concionatoris esse debet, docere fideliter, quae populum oporteat, vel deceat scire ex diuina doctrina: & simul mouere ad virtutes consequendas, & vitia fugienda. Quare necesse est, vt qui vtiliter concionari desiderat, primum omnium sibi praefigat scopum, quo dirigat totam concionem suam, & singulas eius partes. Vt exempli gratia, dicere debet apud se: Euangelium hodiernum hortatur ad Penitentiam. Volo igitur Deo iuuante operam dare, vt in animis auditorum ingenerem desiderium vere penitentiae, ac propterea colligam rationes, testimonia exempla, & alia quae ad hunc finem obtinendum iuuabunt. Pari ratione examinare deberet singulas partes suae concionis, & videre, an ad finem propositum faciant. Hinc enim multi non modo inutiliter, sed etiam cum periculo animarum suarum concionantur, qui nullam sibi finem proponunt, nisi consumendi vnam horam dicendo, aut certe arguti sententias & varietate rerum ac verborum detinendi auditores. Isti enim vt finem verum non habent propositum, ita etiam non assequuntur, licet multum fatigentur & sudent.

Secundum, ad docendum, qui est vnus ex finibus concionatoris, non satis est de singulis Euangelij vocibus aliquid dicere, vel ex singulis conceptus, vt vocant, quosdam elicere vt quidam faciunt, qui non verbum Dei, sed verba predicant: sed necesse est, verum, germanum, & literalem sensum eruere, & inde dogmata fidei confirmare, vel praeccepta viuendi tradere, ac breuiter id docere, quod Spiritus S. per ea verba doceri voluit: id enim verum est populum pacifere, & intruere verbo Dei.

Tertium, ad mouendum ad studium virtutum, qui est alter finis concionatoris, non satis est irasci in peccatores & vociferari, inanes enim clamores terrent aliquando simplices, sed videntur a sapientioribus, & certe in neutris solidum fructum operantur. Itaque oportet veris rationibus, quae ducuntur, a testimoniis Diuini, a causis & effectibus rerum, de quibus agitur, ab exemplis, & appositis similitudinibus, conuincere primum mentes auditorum, vt facili cogantur ita esse viuendam, vt concionator dicit: ac tum demum verborum copia & efficaciam sententiarum, & variis exclamationibus impellendus sunt, vt velint seruo id, quod velle se debere cognouerunt.

Vnde autem argumenta & exempla peti possint, paulo post explicabitur.

Quartum, tria sunt necessaria ad fines praedictos consequendos: zelus Dei, siue sermoris, ac spiritus vehementia sapientia, & eloquentia. Quae tria significata sunt linguis igneis, quae super Apostolos apparuerunt, cum a

Deo creati sunt primi Euangelici predicatorum. Ardor ignis, zelus, splendor, sapientiam, forma lingue, eloquentiam designabat. Eloquentia sine charitate & sapientia, est cymbalum tinniens, & inanis garrulitas. Sapientia & eloquentia sine charitate, res est plane humana & mortua. Charitas sine sapientia & eloquentia, est instar viri fortis, sed inermis.

Quintò, ad zelum seu spiritum hauriendum, cui potissimum studere debet Christianus Orator, nihil prodest magis, quam oratio ad Deum assidua; rerum celestium continua & seria cogitatio, & librorum spiritualium, ac eorum potissimum, qui vitas Sanctorum continent, percolatio.

Secundò, ad sapientiam concionatori necessariam tria requiruntur. Primò, cognitio Scripturarum, & ideo debet Ecclesiastes quotidie aliquid legere ex Divina Scriptura, ut eam sibi faceret familiarem valde, & simul adhibere commentaria Patrum. Qui autem sint optimi Scripture interpretes, ex meo Catalogo peti possent, ex recentioribus, Cornelius Lansenius, & Adamus Sabaot, excellere mihi videntur. Secundò, requiritur notitia dogmatum Ecclesiasticorum, in quo genere rarissima est doctrina S. Theologia, & Catechismi Tridentini. Neque rectè faciunt, qui populo optimos Doctorum de dogmatibus proponunt. Neque enim parum esset, si populus que certa sunt plane intelligere & retinere possent. Tertio, exigitur varia eruditio, ut habeat concionator exemplorum similitudinum, testimoniorum, & rationum copiam, ad quam rem valde conducunt Digressiones S. Ioan. Chrysostr. in Epistolas B. Pauli, & sermones eiusdem ad Populum Antiochenum, Sermones S. Basilij de ieiunio & sequentes; Tractatus S. Augustini in Psalmos, & sermones eiusdem de Verbis Domini, & de verbis Apostoli: Dialogi S. Gregorij Historia Ecclesiastica, & vite Sanctorum fideliter scripta ab Athanasio, Hieronymo, Sulpitio, Palladio, Theodoro, Beda & aliis.

Septimò, ad eloquentiam Christianam, immò ad omnem veram eloquentiam requiritur, ut ars emendet ac poliat, sed non destruat aut corrumpat naturam. Atque in hac vna re precipue peccari solet. Debet ars emendare naturam: Quia nonnulli interdum vel educatione, vel prava consuetudine vitiose loquuntur & agunt; ut cum verbis utuntur impropriis, vel minus honestis, vel phrasibus nimis leuibus aut obscuris, & cum caput indecore mouent, aut solà sinistra manu gestum faciunt, aut aliter peccant in agendo, que vitia facile observatione notari & caueri possunt & debent. Sed rursum (ut dixi) debet ars non destrui naturam. Et si peccata aliqua toleranda sint, minus malum est non emendari, quam corrumpi naturam. Destruunt naturam, qui dum concionantur, vel sono vocis utuntur insolito, ut non tam loqui quam librum aliquem legere, aut etiam canere videantur, aut verbis utuntur Poeticis, aut iam antiquatis, aut nimium affectatis, vel certè phrasibus ita concinnis, ut omnes intelligant, eum multum laborasse in componenda oratione. Ista enim detrahunt concionatori omnem penè aut horritatem, tum animi vani & secularis manifesta signa sint.

Octauò, si quis autem velit hoc vitium fugere, cogit. Lanciaij Opusc. Tom. 2.

tare debet, se licet ex loco superiore & ad multos) tamen cum hominibus locuturum, & cum eis ita acturum, ac si seorsim cum singulis ageret. Qui enim cum vno aliquo loquitur, ut ei aliquid persuadeat, certè non vitur initio multis concisis, aut congerie epithetorum, aut Poeticè phrasi; nec magnà corporis commotione, nec voce inusitatà; sed plane more humano, primùm quieto corpore, voce moderatà, & verbis simplicibus. Deinde si opus sit contendere vel hortari, vel reprehendere, paulatim assurgit, vocem extollit, multiplicat verba, agitat corpus, exclamat, & ut mutationes vocis, & verborum congeriem, ac totius corporis commotionem pariat affectus, non affectatio vel artificium. Hoc solum interesse deberet inter orationem concionatoris ad populum, & familiarem colloquutionem vnus ad alterum, quod concionatori, ut commodè exaudiatur, est altius loquendum, etiam grauius, & magis consideratè, quia maius malum est coram multis peccare, quam coram vno, & quia, ut quidam ait, multitudo honorabilis est.

Nonò, tria sunt genera concionum apud SS. Patres in vsu. Quidam enim scripturas ordine pro concione exponunt, & diligenter sententias singulas explanant. Tales sunt Tractatus S. Augustini in Ioannem, Basilij & Ambrosij in Hexameron, Chrysostr. in Genesim: atque hi nullum alium finem propositum habent quam docendi; affectus enim obiter tantum & breuiter admiscunt. Alij toti sunt in locis communibus tractandi, ut sermones Chrysostr. ad Populum, sermones Basilij diuersorum argumentorum, & pleriq; Sermones Augustini, Bernardi, & aliorum Patrum. & hi potissimum affectibus mouendis inserviunt. Alij denique partim Scripturas exponunt, partim digrediuntur ad virtutes commendandas, & vitia detestanda; quod insigniter prestat Chrysostr. in homilia in Epistolas D. Pauli, & quamuis breuius in Marth. in Ioannem, & in Acta Apostolorum. Idem etiam facit Augustinus in Psalmos post Trigesimum, Bernardus in Cantica, & alij nonnulli.

Hec tria genera vitia sunt, & merito frequentanda. Quartum inuenerunt nonnulli qui Scholasticas quaestiones in concione pertractant Et quantum aliq. quis exquisitis verbis, & Rhetoricis flosculis, vel historiis Euangelicas enarrant, vel crimina Phariseorum amplificat, vel de aliis eiusmodi rebus inepto artificio, magno labore, & sine vllà vtilitate dicunt. Extant libri permulti de Rhetorica Ecclesiastica, siue de formandis concionibus, Augustini Cardinalis Veronen. Ludouicè Granatensis, Didaci Stelle, Alphonsi Zetilla, Villa Vincentij, & aliorum, ex quibus peti possunt precepta de singulis partibus concionis. Mibi solum in genere quadam notare propositum fuit. Hæc Bellarminus.